

378.147:81'42

**SCIENTIFIC RESEARCH NARRATIVES IN HIGHER EDUCATION:
TEACHING MODERN LANGUAGES AND LITERATURE AND
HISTORICAL DISCOURSES IN CONDITIONS OF UNCERTAINTY****НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКІ НАРАЦІЇ У ВИЩІЙ ОСВІТІ:
ВИКЛАДАННЯ СУЧАСНИХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНИХ ТА
ІСТОРИЧНИХ ДИСКУРСІВ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ****Bodyk O.P. / Бодик О.П.***s.philol.s., as.prof. / канд. філол. наук, доц.*

ORCID: 0000-0003-4642-8371

*Mariupol State University, Kyiv, Preobrazhenska, 6, 03037**Маріупольський державний університет, Київ, Преображенська, 6, 03037***Salahub L.I. / Салагуб Л.І.***s.hist.s. / канд. іст. наук*

ORCID: 0000-0001-7425-1679

*Horlivka Institute of Foreign Languages of DSPU, Dnipro, Gagarina Ave, 72, 49010**ГІМ ДВНЗ «ДДПУ», Дніпро, пр. Гагаріна, 72, 49010*

Анотація. У статті сфокусовано увагу на ключових аспектах науково-дослідницьких нарацій у системі вищої освіти в контексті викладання сучасних мовно-літературних та історичних дискурсів в умовах невизначеності. Проаналізовано методику проведення «освітнього / навчального бранчу» як трендового формату заходів науково-дослідницького напрямку. Висвітлено питання щодо ключових особливостей та ефективних «механізмів», доцільних до використання під час підготовки майбутніх викладачів-філологів / істориків до професійного та свідомого орієнтування в інформаційному вирі. Акумуляовано тематичну траєкторію щодо особливостей поєднання діяльній технології навчання та реалізації знанневої наскрізності завдяки вивченню питань, пов'язаних із менталітетом української нації та історичною ретроспективою, у ході якої сформувався унікальна ментальна парадигма та стрижневі вектори ідентичності. Зроблено висновок, що задля втілення в життя адаптивних практик у науково-дослідницьку діяльність, викладачам ЗВО варто зосередити увагу на активних та практико орієнтованих технологіях навчання, мотивації студентства на успішні практики та особистісному зростанні завдяки постійній роботі над собою.

Ключові слова: науково-дослідницькі нарації, умови невизначеності, адаптивне навчання, «освітній / навчальний бранч», мовно-літературні та історичні дискурси, «здоровий» пошук інформації.

Вступ.

Події сьогодення стали каталізатором до перегляду низки освітніх парадигм. Особливості реалізації науково-дослідницької діяльності посіли одне з чільних місць, зважаючи на нестабільність життєвих обставин в умовах військового стану. Ефективно організувати цей напрям у підготовці майбутніх вчителів-словесників/істориків є справою доволі складною, зважаючи на широкий спектр векторів, пов'язаних із сучасними наративами в контексті розвитку дисциплін, та парадигмами діяльній підходу до навчання. Переформатування світоглядної складової та підходів до організації дослідницького поступу – вимога часу. Зміни орієнтирів стосуються не тільки змісту в репрезентації наукових активностей студентів, але й форми, що потребує наскрізного переорієнтування та врахування найновітніших практик,

які сприятимуть долученню здобувачів вищої освіти у «вир» нестандартних дослідницьких практик та сфокусують їхню увагу на особливості підготовки своїх наукових доробків (із перспективою пролонгування та збагачення «мобільних» тематико-контекстуальних навичок щодо «здорового» пошуку джерел та літератури; їхнього подальшого наукового опрацювання та продукування виважених та ґрунтовних висновків).

Вивченню окремих аспектів у межах проблематики організації науково-дослідницької діяльності присвятили увагу багато вітчизняних науковців, зокрема: Л. Альошкіна, І. Новак [1], О. Бодик [2], Л. Бордюк [3], І. Гарбера [4], О. Кравченко [5], Т. Мішеніна [6], Л. Салагуб [7], В. Січинський [8], О.Субтельний [9], В. Шевченко [10] та ін. Водночас бракує розвідок, у яких би акцентувалася увага на особливостях реалізації цього важливого напряму діяльності у ЗВО, зважаючи на несприятливі, нестандартні та небуденні реалії життя.

Метою розвідки є розкриття ключових аспектів, пов'язаних із особливостями «модернових» технік у межах організації науково-дослідницької діяльності у ЗВО крізь призму викладання мовно-літературних та історичних дискурсів (із акцентуванням уваги на акумуляції сучасних дослідницько-освітніх практик, що є доцільними до використання в умовах невизначеності та швидкоплинності освітніх парадигм диджиталізованого суспільства, члени якого мають оволодіти «мобільними» навичками для успішної реалізації своєї траєкторії особистісного зростання в поляризованому суспільстві).

У дослідницькій парадигмі сьогодення вагоме значення має зосередження уваги викладачів ЗВО на активізації пошукової роботи та здійсненні самостійного / колективного (у співавторстві з колегами) написання наукових робіт із залученням до цього процесу своїх студентів. Водночас варто усвідомлювати необхідність екстраполяції науково-дослідницьких елементів у підготовці студентства в контекст синхронного / асинхронного та змішаного видів взаємодії (дистанційне навчання), що також реалізує освітню функцію через сприяння у формуванні провідних якостей особистості: наполегливості, самостійності, самовдосконалення, креативності та формуванню критичного мислення.

Науковці звертають увагу на те, що існуюча нині система організації науково-дослідної роботи зі студентами не відповідає вимогам сучасності. На їхню думку, наукова робота здобувачів вищої освіти всіх рівнів носить формалізований характер та спрямована на досягнення кількісних результатів, а не якісних показників, що отримані в процесі творчого пошуку. Вони пропонують використовувати нові методи науково-дослідної діяльності студентів. Серед них: метод пошуково-дослідницьких проєктів, проблемно-дослідницький метод, наукового пошуку, метод індивідуальних навчально-дослідних завдань, метод пошуку і відкриття (дослідження). Застосування запропонованих методів забезпечить не лише донесення до студентів певної системи знань, а навчить їх самостійно здобувати, застосовувати, аналізувати наукові знання, які будуть використані в майбутній професійній діяльності [1]. Такий формат проведення заходу, наприклад, як студентська науково-практична

конференція, на думку Т. Мішеніної, сприяє оволодінню різноманітними знаннями, уміннями, що розвивають особисті якості студента, необхідні в дослідницькій і професійній діяльності. Серед переваг: підвищення інтересу здобувачів до роботи з додатковими джерелами інформації, розширення їхнього світогляду, підвищення інтелектуального рівня; навчання студентів стисло, виразно й аргументовано висловлювати свої думки, оцінні судження з проблемних питань, сприяння становленню світоглядних позицій студентської молоді [6, с. 112].

На нашу думку, сучасні викладачі мовно-літературних та історичних дискурсів мають зосередити свою увагу на пошуку нестандартних підходів до формування науково-дослідницьких навичок у здобувачів вищої освіти в контекст нових авторських «лайфхаків» та намагатися стати для своїх дорослих «вихованців» особистостями, які якнайкраще мотивуватимуть їх до активного залучення у цікавий та багатоманітний світ науково-дослідницької діяльності.

Вагоме значення мають а) здатність доцільно сформулювати актуальність певної проблематики, визначити об'єкт, предмет, хронологічні межі та мету дослідження, б) дотримання академічної доброчесності під час правильного «конструювання» бібліографічних посилань та в) оформлення списку використаних джерел та літератури згідно із сучасними вимогами та дотриманням принципів академічної доброчесності.

Важливим аспектом у межах «утілення в життя» студентських наукових практик, а також упровадження елементів науково-дослідницької роботи під час реалізації освітнього процесу є, зокрема, зосередження на:

- «здоровому» та мобільному пошуку якісного науково-освітнього інформаційного конгломерату, що стане в нагоді під час розробки дидактичного забезпечення (матеріали для індивідуальної, парної та групової роботи: картки, колажі тощо);

- «ресурсності» в межах «віднайдення» інформації для підготовки до занять (контекст формування роздаткових матеріалів для здобувачів вищої освіти, у яких превалюватимуть елементи науково-дослідницької роботи) – широкий спектр міжнародних та вітчизняних бібліотек, архівів, музеїв, що репрезентують свої матеріали в онлайн-форматі (вільний доступ до «незвичайної» та рідкісної літератури, документів та експонатів та їхнього опрацювання).

Так, О. Кравченко робить акцент на особливостях науково-дослідницького поступу майбутніх викладачів-філологів. Згідно з констатацією парадигм у межах навчання студентів і студенток, розвиток позитивної мотивації до їхньої науково-дослідницької діяльності буде успішним, якщо: реалізовувати особистісно орієнтований підхід; здійснювати наступність у формуванні досвіду науково-дослідної діяльності на всіх етапах навчання; забезпечувати залучення кожного студента до цілеспрямованої організованої діяльності, урахувати інтереси особистості студента, вільний вибір, задоволення потреб майбутніх викладачів-педагогів у самореалізації творчих здібностей; урахувати наукову, гуманітарну й культурологічну спрямованість освіти;

здійснювати організаційно-методичне забезпечення науково-дослідної діяльності [5, с. 143]. У цьому проблемному полі доцільно звернути увагу на твердження О. Бодика, який вважає, що основною метою освітніх реформ, що проводяться у нашій країні, є підготовка і виховання «культуриподібної» людини, тобто такої, яка не тільки споживає культурні цінності, а й виробляє їх. Ця мета є стрижнем гуманістичної педагогіки та психології. Особистість – унікальна цілісна система, що являє собою не щось задалегідь задане, а відкриту можливість самоактуалізації, властиву лише людині [2, с. 52]. І. Гарбера формулює «константу» людини в контексті природно-соціальної істоти, що має свідомість і мову, здатна мислити, продуктивно працювати, еволюціонувати, створюючи власну історію та національну культуру [4, с. 14].

Для формування всебічно та гармонійно розвиненої особистості варто не забувати про особливості та «змістові механізми» її становлення. Одне з вагомих місць посідає використання широкого спектру джерел та літератури загалом та самостійне продукування здобувачами вищої освіти їхніх наукових «пошуків» під час вивчення мовно-літературних та історичних дискурсів зокрема. Зокрема, «пульним» буде використання мемуарних джерел та вивчення на їх підґрунті особливостей побуту та культурних наративів людей у різні історичні періоди (наприклад, у процесі вивчення суспільно-політичних перипетій, що відбувалися на теренах Гетьманщини протягом XVIII ст.) [7]. Не менш захопливим і наскрізним науковим «пошуком» є ознайомлення зі спогадами громадян інших держав, які змогли наблизитися до української мови, традицій, ментальних наративів тощо. Знаковою в цьому ракурсі є праця В. Січинського «Чужинці про Україну» [8], у якій семантично поєднані між собою суспільні, державні, філософські, антропологічні, етнографічні, етнологічні, традиційні, святкові та ритуальні аспекти через концептуальний «фокус уваги» іноземців, що хронологічно охоплює період від найдавніших часів до середини XIX ст. Водночас змістове наповнення, закумульоване у праці професора О. Субтельного «Україна: історія» [9]. Вважаємо, що історик спромігся систематизовано та в межах українського світоглядного наративу висвітлити різні віхи у багатоаспектному розвитку нашої держави, крізь призму яких наскрізно викристалізувалося уявлення про перипетії, які безпосередньо впливали на хід не тільки суспільно-політичних подій, але й на формування української ідентичності, яка тісно взаємопов'язана з українською мовою та літературою, що мають прадавні витoki свого історичного розвитку. Тематика зазначених вище праць є унікальною. Цей науковий доробок можна сміливо назвати «універсально-інтегрованим» у контексті викладання низки дисциплін. Найбільш семантично ці вектори пов'язані саме з історичними та мовно-літературними дискурсами, спецкурсами та курсами за вибором.

На нашу думку, доцільно також активно залучати різні сучасні освітні практики задля урізноманітнення науково-дослідницької діяльності студентів у межах вивчення мовно-літературних та історичних дискурсів, зважаючи на інтегровані підходи до висвітлення теоретичного фактажу. Л. Бордюк, у межах вивчення іноземних мов, продукує думку, що формування у студентів умінь та навичок володіння стратегією та тактиками міжкультурної науково-академічної

комунікації сприятиме ефективному застосуванню у практичній діяльності особливостей англомовного наукового письма (мовна складова: стиль та реєстр, змістовно-композиційна структура, загальнонаукова лексика, терміносистема, граматичні форми та синтаксичні конструкції, корисні фрази та моделі; особлива роль академічної доброчесності в міжнародній академічній спільноті та засудження за її порушення: етичний підхід, уникнення плагіату, залучення до цих принципів української академічної спільноти (науковців, викладачів та студентів) у процесі інтернаціоналізації українських університетів) [3, с. 9-10].

Зважаючи на постійні життєві виклики, викладачі ЗВО мають орієнтуватися на те, щоб застосовувати всі можливі зусилля для адаптації освітнього процесу в умовах невизначеності. У цьому сенсі стане в нагоді підготовка та проведення «освітнього / навчального бранчу» (формат проведення заходів (зокрема й наукового-дослідницького напрямку: як для студентства, так і для комунікування та взаємного обміну досвідом між викладачами ЗВО (аспект андрагогічності)), що надає змогу створити особливу атмосферу натхнення (в онлайн- / офлайн-форматі) та презентувати у творчій рецепції науково-дослідницькі доробки студентства та викладацького складу ЗВО.

«Освітній / навчальний бранч» є «маркером» на шляху до вдосконалення та самореалізації здобувачів вищої освіти та дорослих («андрагогічні лейтмотиви»), які зможуть репрезентувати свої здібності й таланти під час вивчення певних тем. Історія «бранчів» розпочалася у 80-ті рр. XIX ст., коли письменник Л. Керрол об'єднав два слова: «сніданок» («breakfast») та «обід» («lunch»), і, працюючи тоді в Оксфордському університеті, доклав зусиль для введення «бранчів» у розпорядок життя студентів Оксфорду. Традиція «бранчів» під керівництвом Л. Керрола передбачала спільні «посиденьки» викладачів і студентів, які невимушено спілкувалися на різні теми (як наукові, так і культурні / особисті), що сприяли зміцненню дружніх зв'язків.

Необхідно здійснити важливу підготовку напередодні проведення «бранчу». Він може складатися із двох компонентів (на вибір; приклад є авторським, орієнтовним – рисунок 1).

У межах «освітнього / навчального бранчу» можна провести «батл» (освітнє змагання), під час якого всі учасники зможуть презентувати свої науково-дослідницькі доробки у різних диджиталізованих форматах (рисунок 2).

Варто не забувати, що науково-дослідницька діяльність є складним науковим і творчим процесом, що передбачає поглиблення теоретичних знань із проблеми дослідження, вивчення наукового доробку попередників. Формат репрезентації наукових «пошуків» студентства та науково-педагогічних працівників ЗВО у форматі, зазначеному вище, – надає змогу всім долученим презентувати свої здібності та таланти в сучасному візуалізовано-диджиталізованому контексті. Як зазначає В. Шевченко, візуальний контент виконує кілька функцій: привернення уваги, емоційне враження, деталізація, персоналізація, достовірність [10, с. 13]. Слід звернути також увагу на

ланцюжок, що відповідає принципам «кліпового» мислення, а саме: «зображення – заголовок – текст», оскільки візуалізований контент зацікавлює людину своєю фактичністю, деталізацією, акцентуванням, інтригою й іншими властивостями. Візуалізація поглиблює процес засвоєння трансльованих образів, пояснює складні дані у швидкий наочний спосіб». Це твердження, на нашу думку, також є доцільним у контексті висвітлення освітніх практик загалом та вивчення мовно-літературних та історичних дискурсів зокрема [там же, с. 4].

ЗМІСТОВА СКЛАДОВА	МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ (обиратимемо два методи + складатимемо цікаві творчі завдання з елементами науково-дослідницької діяльності (робота з джерелами / літературою...))
<p>Підвищення рівня обізнаності освітян щодо основних віх у розвитку українських теренів на шляху до здобуття незалежності (із акцентуванням уваги на різних історичних «цікавинках», нових напрямках досліджень щодо важливих фактів боротьби українства на шляху до здобуття вільної держави).</p> <p>!!! Мовно-літературні та історичні дискурси + «ЛЮДСЬКЕ ОБЛИЧЧЯ!»</p>	<p>Ознайомлення з інноваційними методами, прийомами та технологіями навчання, що стануть у нагоді під час проведення занять у тематичному спектрі яких чітко простежується ТЕРНИСТИЙ ШЛЯХ ДО ЗДОБУТТЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ, «кристалізація» ідей на шляху до формування української державності / особливості поступу мовно-літературних процесів...</p>

Рисунок 1 – «Компоненти» «освітнього / навчального бранчу» (авторська розробка)

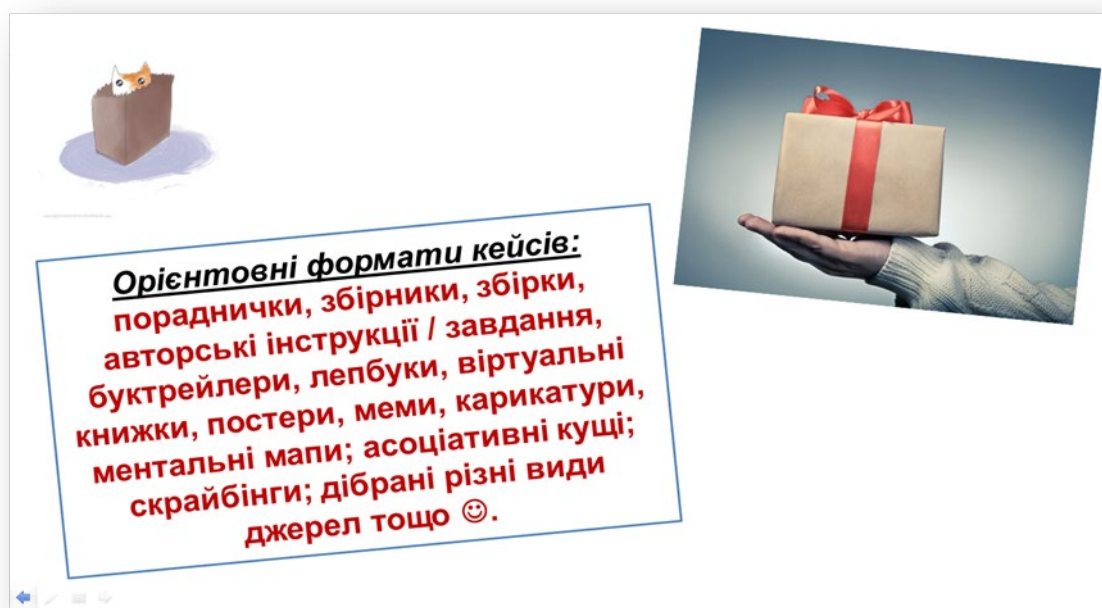

Рисунок 2 – «Орієнтовні формати науково-дослідницьких робіт» (авторська розробка)

Висновки.

Отже, для того, щоб адаптувати науково-дослідницькі нарації у контексті реалізації процесу викладання мовно-літературних та історичних дискурсів, зважаючи на умови невизначеності та потребу щодо їхньої адаптації до сьогодення, викладачам ЗВО варто зосередити увагу на низці «векторів-активностей / діяльностей»:

- урізноманітнення форм репрезентації наукових доробків студентів через упровадження цікавих диджиталізованих технологій («освітній / навчальний бранч»: контекст взаємодії між здобувачами, співпраці з колегами (аспект андрагогічності у науково-дослідницькій діяльності; змішаний формат));
- усвідомлення значення впровадження елементів науково-дослідницької діяльності під час підготовки та проведення занять / інтегрованих курсів філологічного / суспільствознавчого напрямку;
- оволодіння авторськими «лайфхаками» щодо «здорового віднайдення» потрібного контенту з широкого «виру» інформаційного потоку, репрезентованого у мережі Інтернет;
- формування навичок щодо роботи з онлайн-сайтами закордонних і вітчизняних віртуальних бібліотек, архівів, музеїв (зокрема – музеїв «просто» неба) та розуміння структури їхніх інтерфейсів для завантаження матеріалів, які стануть основою для підготовки дидактичного забезпечення до заняття, зважаючи на сучасний стрімкий розвиток науки загалом та в «царині» гуманітарних знань зокрема;
- ефективного впровадження в свою практику нових підходів щодо особливостей використання наукових джерел та літератури для вивчення нових тем;
- осмислення ключових відмінностей у роботі з джерелами та літературою;
- удосконалення навичок у межах швидкого та оперативного оформлення бібліографічних посилань, списку використаних джерел та літератури з дотриманням принципів академічної доброчесності;
- урізноманітнення не тільки змістової складової в межах реалізації науково-дослідницької діяльності, але й також особливостей репрезентації її «форми».

Варто наголосити на тому, що успішна реалізація науково-дослідницького поступу у ЗВО має ототожнюватися з постійною роботою над самовдосконаленням, зростанням професійної майстерності викладачів ЗВО шляхом визначення для себе бажаних очікуваних результатів.

Література:

1. Альошкіна Л. П., Новак І. М. Особливості організації та перспективи розвитку науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти у вітчизняних закладах вищої освіти. *Ефективна економіка*. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/103.pdf (дата звернення: 03.02.2023).

2. Бодик О. П. Принципи інтеграції професійної та іншомовної підготовки конкурентоспроможного вчителя ІМ у системі вищої освіти. *Варіативні моделі й технології трансформації професійного розвитку фахівців в умовах відкритої освіти* : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., м. Київ, 23 черв. 2022 р. Київ, 2022. С. 53–58.

3. Бордюк Л. В. Англomовна наукова комунікація в університетській освіті України. *Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасного ВНЗ* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ (21 бер. 2017 р.). Київ, 2017. 415 с.

4. Гарбера І. В. Лінгвокультурний концепт людина. *Репрезентація освітніх досягнень, мас медіа та роль філології у сучасній системі наук* : [колективна монографія] / під ред. В. Г. Каплак. Вінниця : Європейська наукова платформа, 2021. С. 5–15.

5. Кравченко О. В. Науково-дослідницька діяльність як умова підготовки до професійного самовиявлення майбутнього викладача-філолога. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 21. Т. 1. С. 140–144. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/23/part_1/33.pdf (дата звернення: 30.01.2023).

6. Мішеніна Т. Формування дослідницької компетенції майбутніх учителів філологічних спеціальностей. *Люднознавчі студії. Педагогіка*. 2014. Вип. 29 (3). С. 105–115.

7. Салагуб Л. І. Побут і культура Гетьманщини XVIII ст. в мемуарних джерелах. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Історичні науки*. 2017. №6. С. 52–64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlui_2017_6_7 (дата звернення: 01.02.2023).

8. Січинський В. Чужинці про Україну : вибір з описів подорожів по Україні та ін. писань чужинців про Україну за десять ст. / [5-е вид]. Авґсбург : Вид. Петра Павловича, 1946. 118 с.

9. Субтельний О. Україна : історія / Пер. з англ. Ю. І. Шевчука; вст. ст. С. В. Кульчицького. Київ : Либідь, 1991. 512 с.

10. Шевченко В. Е. Мультимедійні історії : навч. посіб. Київ : Інститут журналістики, 2020. 74 с.

Abstract. *The article focuses on the key aspects of scientific and research narratives in the higher education system in the context of teaching modern linguistic, literary and historical discourses under conditions of uncertainty. The methodology for conducting an «educational / training brunch» as a trend format of events in the scientific and research area was analysed. The issues of key features and effective «mechanisms» that are appropriate for use during the training of future philology teachers/historians for professional and conscious orientation in the information turbulence were highlighted. A thematic trajectory has been accumulated regarding the features of the combination of activity-based learning technology and the implementation of cognitive transversality through the study of issues related to the mentality of the Ukrainian nation and the historical retrospective, during which a unique mental paradigm and core vectors of identity were formed. It was concluded that in order to implement adaptive practices in scientific and research activities, higher education teachers should focus on active and practice-oriented learning technologies, student motivation for successful practices and personal growth through constant self-improvement.*

Key words: *research narratives, conditions of uncertainty, adaptive learning, «educational / training brunch», linguistic-literary and historical discourses, «rational» search for information, resourcefulness, educational practices.*

Стаття підготовлена в рамках НДДКР «Лінгводидактичні та літературознавчі аспекти філології у контексті глобалізму та мультикультуралізму» (Державний реєстраційний номер: 0122U201580)

Стаття відправлена: 05.02.2023 р.

© Бодик О.П., Салагуб Л.І.